

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
pénteken és minden törvényhatósági bizottsági közgyűlést megelőző és követő napon.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
Városi nyomda.

Ide küldendők a kéziratok és előfizetési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** * Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI NYOMDA.**

A bizalmi nyilatkozatok.¹

Városi bizottsági közgyűlésünk tagjainak sok kellemetlen percei, órái voltak a múltban, a kormány élén álló férfiak iránti bizalmi nyilatkozatokkal, illetve az ugyanazt ellenző állásfoglalásokkal.

Aki szeret és, akar is a saját szemével látni, az ugy a múltban tudta, mint a jövőben tudni fogja, hogy egészen értéktelen valami az a bizalom vagy bizalmatlanság nyilvánítás. — Nemcsak azért értéktelen, mert a fenforgó időközi lázas állapot elmúltával, elmúlik annak is minden jelentősége — s okos politikus nem is emlékszik rá többé, — hanem azért is értéktelen, mert tudva van, hogy legtöbbször a pártfegyelem, a lekötöttség szorítja erőszakolja ki ugy a bizalmi, mint itt-ott — időjárás szeszélye szerint — a bizalmatlansági nyilatkozatot.

Pedig — ismétlem — ez az efemer életü nyilatkozat sok embernek okoz nyugtalanságot, kellemetlen órákat, perceket.

Például mikor a törvényhatósági közgyűlésen így vagy úgy nyilatkozni kell, ezt a megnyilatkozást akárhányan megtagadni szeretnék. Megtagadni azért, mert talán az uralgó áramlattal nem értenek egyet s nem találják alkalmasnak a tett ellenvéleményük kifejtésére, — vagy talán azért, mert tudják, hogy ilyen vagy amolyan nyilvánított meggyőződésüket félremagyaráznák, meggyanusítanak s összekötésbe hoznák a fenforgó körülmények alakjaival stb.

Vajjon jutott-e valakinek eszébe, hogy hát a szavazatra jogosított — hozzáteszem nyomban azt is, hogy szavazatát nyilvánítani *kötelezett* tisztviselőnek minő lehet az állapota, a sorsa ilyen esetekben; annak a tisztviselőnek, kinek hivatali (választás alá eső, vagy kinevezés alá eső) állása függ a »fenséges« néptől, de fegyelmileg függ a hivatali fellebbvalótól, talán épen attól, kinek ténykedése felett bizalmi vagy bizalmatlansági nyilatkozatával bírálatot mond.

Talán megállapodnak tisztelt olvasóim velem abban, anélkül, hogy e tekintetben rövidebb vagy hosszabb indokolásba kellene bocsátkoznom, hogy a szavazásra jogosult és kötelezett tisztviselő százsorta kényelmetlenebb helyzetben van, mint az önálló, szabad, független törvényhatósági bizottsági tag, akit ugyszólván csak a pártkötelek, a pártfegyelem s a fentebb érintett — esetleges különböző — a pártjától eltérő véleménye feszélyez.

Már emez okból is érdemes foglalkozni ezzel a kérdéssel, helyes-e a tisztviselőkkel állami, közigazgatási tisztviselőkkel szavazati jogot gyakorolni akkor, midőn a kormány tagjai ténykedése folytán bizalmi vagy bizalmatlansági nyilatkozatról van szó.

De azért is érdemes foglalkozni ma eme kérdéssel, mert épen híresztelik a ma lázban élő, szenzációt kürtölni illetve azt dementálni szerető napilapok, hogy a közoktatásügyi miniszter (és épen ő?) bizalmas rendeletben eltiltja a kormány ténykedésének bírálatától, a bírálatnak nagyobb körben nyilvánításától a közigazgatási hivatalnokokat.

Foglalkozunk tehát e kérdéssel. — Tehát nem politikai kérdéssel, nem napi politikával, nem azzal, hogy a miniszterelnök ur jó uton jár-e, hogy megbocsátható-e a formalitások

¹ Közéletünk egyik vezetőtagjától kaptuk ezen érdekes cikkelyt. Sok igazság van e sorokban és akik figyelmesen átolvassák a cikkely-író okoskodását, bőségesen elmélkedhetnek arról. (Szerk.)

kon keresztülgázolása, s akként keresztülgázolása, ahogyan történt; hanem csak azzal, hogy a tisztviselők a bizalom kérdésében helyesen, illetékesen szavaznak-e — avagy a szavazástól eltálatandók volnának?

Vélekedésünk, közleményünk természetesen csakis Debreczen város törvényhatóságára, a mi szűkebb világunkra vonatkozik, de ugy véljük, meg kellene szivlelni ezt az állapotot országszerte.

A szavazati joggal s (mindig hozzáteszem) kötelezettséggel bíró tisztviselőket ma az 1886. XXI. törvénycikknek több szakasza tartja lekötve. S a mi szervezeti szabályzatunk mindenben a törvényhez alkalmazkodik. És hogy ellenőrizhető legyen, legalább a törvényhatósági bizottság tagjai által, akiknek a szervezeti szabályzat birtokukban van — a szervezeti szabályzatra hivatkozom s rámutatok annak 1. §. c), a 7. § 3. pontjára — s majd rá kell térnem a 18. §-ra is.

Az 1. és 7. §-ok hivatkozott pontjai azt tárgyalják, hogy *országos ügyekkel* is foglalkozhatik a bizottsági közgyűlés — s gondolom, ezen az alapon támadnak amaz indítványok, melyek bizalmat vagy bizalmatlanságot kívánnak nyilvánítani a kormány iránt.

Régebben Debreczenben nem kérdezte senki, mi alapon nyilvánít bizalmat a közgyűlés br. Fejérvárynak, br. Bánffy-nak, akiket diszpolgároknak is megválasztottunk, ha jól tudom, — mert mire az ellenzék csak észrevette volna is, már meg is volt szavazva a suttyonban beadott bizalmi indítvány.

De most más a helyzet. — Kell, hogy kérdés támadjon a felől: hivatva, jogosítva van-e a közgyűlés tárgyalni eféle indítványt — s hivatva, jogosítva van-e a Tanács eféle indítványt véleményes javaslattal a közgyűlés elé vinni, — hivatva, jogosítva vannak-e s illetékesek-e a tisztviselők a felett szavazni?

Különösnek fog sokak előtt feltűnni s mégis én mindeme kérdésekre határozott »nem«-mel felelek. Aki elfogulatlanul hallgat meg s fog velem együtt az alábbiakban okoskodni, az — remélem, igazat is ad nekem.

A törvény (1886. XXI. 2. §.) s szervezeti szabályzatunk azt idéző szabályai azt mondják, hogy »országos ügyekkel is foglalkozhatik« közgyűlésünk.

Hát országos ügye-e, ha mi személyekkel foglalkozunk, avagy országos ügye-e, ha személyeknek, mondjuk, a kormányelnöknek személyes működésével, ténykedésével foglalkozunk?

Nehéz a határvonalat megvonni, — de meg kell vonni. Erre nézve utbaigazit az, hogy »országos ügyekkel szabad és kell foglalkoznunk a közgyűlésben«.

Országos ügynek pedig — példával kívánom ezt megvilágosítani — azt tartom, vajjon legyen-e önálló vámterületünk, avagy nem? — De az nem országos ügy, hanem politikai módszer, a kivitelben való ügyeskedés, hogy hogyan, mikor valósuljon meg az az önálló vámterület.

Ennélfogva ahoz, hogy a kitűzött cél — az önálló vámterület vagy más országos ügyben — miként igyekszik a kormány elérni, a kormány-nak e tekintetben kifejtett működését, a törvényhatósági bizottsági közgyűlés bírálata alá tartozónak nem tartom.

A politikai pártok bírálhatják, bírálják is a legnagyobb nyilvánossággal, szabadsággal, — de maradjanak pártkereteiken belül s se tulsulyokkal, se erőszakoskodással, sem pedig, mint a múltban — az elnökséggel való összebeszéléssel, ne akarják a maguk véleményét törvényhatósági véleménnyé feltolni.

Nem is lehet azt törvényhatósági bizottsági közgyűlés tanácskozása alá bocsátani, mert azonkívül, hogy az nem »országos ügy«, annak közgyűlés elé vitelét a mi szervezeti szabályzatunk 18. §. második bekezdése is gátolja. Ez a szakasz — összhangzásban a törvénnyel az 1886. XXI. 47. § a — k. pontjai alatti ügyeket rendeli előkészíteni közgyűlési tárgyalás alá, mely a — k. pontok alatti ügyek a mi szabályzatunk 7. §. a — k. pontjaiban vannak felsorolva. A bizottsági tag urakat nagyon kérem, szíveskedjenek ama a — k. pontokat alaposan átolvasni s meg is érteni s aztán megmondani, melyik szakaszba vagy pontba lehet belemagyarázni, hogy a Tanács »országos ügyekben« javaslatot tegyen a közgyűléshez? Tiszta bizonyos, hogy egyikbe sem.

A mi városi Tanácsunk (a polgármester is, aki azt nyíltan ki is fejezte a tanácsülésben) ezt így tudta. Ezért akart kitérni a legutóbbi közgyűlést megelőzőleg az elől, hogy az országgyűlési zavarok megszüntetését célzó — s fine finále mégis a kormány iránti bizalmatlanságot involváló indítványt érdemlegesen tárgyalja s érdemleges javaslattal terjesztve a közgyűlés elé. De a multnak eseményei, az előzmények, a hajdani bizalom nyilvánítások s diszpolgárrá választások és különösen az, hogy a nov. 18-iki események országos kérdéssé nőttek, most nehezzé tették a negatio álláspontjára helyezkedést s ez okozta azt, hogy mégis a közgyűlés elé került az indítvány — de ezuttal is már az a feletti tárgyalást mellőzni ajánló tanácsi határozattal — s ez okozta a szavazatok kialakulását is.

De ez most nem lehetett másképen. Nem lehetett most, amikor a kormány merész huszárvágása mindenkit izgat — azt mondani a Tanácsnak, hogy az indítvány néim »országos ügy« — tehát a közgyűlés elé nem tartozik s ez okból azt oda sem terjeszti.

Ha most úgy járt volna el a Tanács, vádolva lett volna mindenféle gyarlósággal s az is joggal lett volna mondható, hogy hát eddig miért foglalkozott a közgyűlés ily dolgokkal s más törvényhatóságok miért foglalkoznak most is ily indítványokkal.

Tehát most kitérni nem lehetett a közgyűlés elé terjesztés elől — s ennek a Tanács eleget tett. Most e tekintetben csak az van hátra, hogy amikor lezajlanak a mostani lázas hullámok, tegyük fel a kérdést s döntsük is el, hogy eféle kérdést hivatott-e a közgyűlés tárgyalni s a Tanács jogosult és kötelezett-e közgyűlés elé terjesztetni. Városunk érdeke, helyi dolgaink felett való nyugodt, tárgyilagos vitatkozás — egyformán kívánatos, hogy jövőre ily kérdés ne jöjjön elé többé s való legyen, amit szeretünk olykor-olykor ennunciálni, hogy a politika számüzve van a mi közgyűlési termünkéből.

De még a tisztviselők szavazata felől kell valamit — s az eddigiek után csak keveset mondanom.

Kívánatosnak tartom, hogy a tisztviselők aféle politikai bizalomnyilvánítás kérdésében ne szavazzanak, vagy egyenesen eltűntve legyenek attól.

Mert ők — elvégre is alárendeltjei a kormánynak — s elvégre is izléstelen dolog, ha az alárendelt hivatalnok a magasabb rangú hivatalnok ténykedését nyilvánosan bírálja s talán elítéli; — és mert ha helyesli ama ténykedést, helyeslését a nagyközönség ösztöneinek úgy sem tartja s csak kisebbit, gyalázza érte a hivatalnokot. Akár egyik, akár másik esetben a hivatalnoki nimbus van veszélyeztetve s e nimbusznak tépázása nem használ a nagyközönségnek sem.

A mi közgyűlésünkre beterjesztett indítvány felett már nem volt nehéz a szavazás s nem is róvható fel senkinek, a tisztviselőnek sem az indítvány mellett szavazás, mert az indítvány maga is mérsékelt hangon volt szövegezve; mert továbbá maga a kormány is nyíltan bevallja és hirdeti, hogy áthágta, megszegte a szabályokat. Törvényszegésre, szabálysértésre helyeslő szót mondani nehéz annak, kit esküje a törvények s szabályok megtartására kötelez, amidőn tehát az volt kimondva, hogy aki az indítvány tárgyalását mellőzni kívánja, az ezzel a bizalmatlansági indítványt helyteleníti s bizalommal viseltetik a szabályokat nyíltan megsértő kormány ellen, — könnyű volt szavazni arra, hogy az indítvány igenis tárgyalassék s ennek kimondása egyszersmind azt jelentse, hogy fentforog a szabálysértés s annak indítványozott repeálása kívánatos.

Dr. Magoss György tiszti főügyész véleményes jelentése a Hortobágy tulajdonjogának kérdésében.

(Folytatás és vége.)

Igaz, hogy a kincstár részére fizetett megváltási összegnek tulnyomó nagy része a tanya- és kaszáló birtokosok által — így földjeik és kaszálók megörökösítése czimén a városnak fizetett összegből nyert kiegyenlítést, de a megörökösítési ügylet a város és a tanya s kaszáló birtokosok között rendes adás-vételi ügyletet képezett. A város adott tulajdonjoggal földet, — a földvevők vételért fizettek. Amint aztán a város az így kapott vételáron vásárolt, az, — a dolog természetete szerint — nem lehet azé, akitől vételár czimén ezt a pénzt kapta, hanem csak az eladó városé. Ez olyan tiszta és világos, hogy e felett vitatkozni nem lehet.

Nem fér tehát kétség ahoz, hogy úgy a telekkönyvi állapot, — mint a tulajdonjogszerzési jogi tények alapján ezekre a pusztákra nézve a kizárólagos és korlátlan tulajdoni jog csakis Debreczen város közönségének egészét illeti meg.

S ezzel végeztem tulajdonképeni feladatommal. Mégis úgy gondolom, hogy nem teljesítek egészen felesleges s ide nem tartozó munkát, ha nagy, általános vonásokkal ismertetem a városi birtokok jogi természetét s azok használatának módját, s itt közelebbről a legeltetés szabályozásának történeti fejlődését.

Debreczen városi birtokai kétféle jogi természetűek u. m. :

1. A tulajdonképeni községi birtokok, vagyis az a rész, »... mely örökös és tulajdonosi jussal...« tartozott a városhoz. Ebből teltek ki a házhelyek, a ház utáni földek s az újabb időben felosztott belső legelő ;

2. az u. n. zálogos puszták, amelyek közé kell számítanunk mint nemesi jószágot az Ohatot és Elepet is.

Tudjuk, hogy eredetileg csak a házhelyeket, a belsőségeket különböztették el — a határ többi részét ellenben itt is, épen úgy, mint az ország többi községeiben és városaiban a lakosság közösen használta és bírta. A községi közös birtokból eleinte egy, aztán három, később hét évre osztatott ki a lakosság között használatra bizonyos terület, amíg végül a 18. században a belső telkek után meghatározott kulcs szerint (8 ööl telek után 1 ööl széles, 300 ööl hosszú föld) egyéni tulajdonul, azonban csak a telekkel együtt birtokolhatólag osztattak ki az u. n. ház utáni földek. (Terrae post funduales.)

Minthogy a belső legelő is már régebben felosztott — a birtok ezen csoportjával nem kell tovább foglalkoznom s áttérhetek a zálogos birtokok használatának ismertetésére.

A zálogos birtokok kétféleképen használtattak, nevezetesen a közelebb fekvők szántóföldekül és kaszálókul a távolabb eső rész a heverő jószág legelőjéül. Ez volt a külső legelő. A szántó és kaszálók használatának kérdése 1774-ben az u. n. Forgatsiano Commissio által rendeztetett, amikor a város kaszálójába a közönséges szükségek pótlására évenként fizetendő bizonyos bérért (holdanként 45, majd 30 kr.) a házhoz biró czivisek között az *adó összege az igás és heverő marhák* száma után megállapított kulcs szerint osztatott ki a zálogos pusztáknak a városhoz közelebb fekvő s szántás-vetésre alkalmasabb része. Ezek voltak az u. n. »Béres földek«. Történt pedig ez a rendezés azzal a kifejezett célzattal, »hogy azoknak a földeknek használásában a teher hordozásához képest az egyenlőség jobban megtartathasson«. (1813. évi jk. 109. l.) »Kirendelte (t. i. a Commissio) a házzal és polgári jussal biró mesterembernek, aki egyéberánt a maga mestersége után élelmét keresheti, az *adója mennyiségéhez képest*, vagy a Béres földet, vagy a kaszálót azért, hogy a hozzá szállítandó quartélyos katonát eleséggel és annak lovát szénával provideálhassa; kirendelte a szántó-vető polgárnak is, aki egyedül a szántás-vetésből és marhatartásból veszi a maga élelmét, *mind az adója, mind az igás és heverő marhája mennyiségéhez képest*, vagy a Béres földet, vagy a kaszálót azért, hogy mind a quartélyos katonát s ennek lovát tarthassa, mind pedig a felséges aerarium számára szükséges szekerezéseket, forspontozásokat és egyéb közönséges szolgálatokat teljesíthesse«.

Az irányelv tehát az volt, hogy kiki olyan arányban részesüljön a városi birtok használatának előnyében, amilyen

mértékben részt vesz a közhelyviselésben. De ezenkívül — mint azt már fentebb említettem — bizonyos évi bért is kellett ezekért a földekért fizetni a domestica cassába, ami egyéb szolgáltatásokkal együtt egy 1812-iki értékelés szerint több mint 30 ezer frtot tett ki.

A zálogos pusztáknak a várostól távolabb eső s bérés földekül ki nem osztott u. n. külső legelőt képező részét a lakosság heverő jószágga használta. Legelőbért senki sem fizetett, sem a kihajtható jószág száma korlátozva nem volt egészen 1818-ig.

Ebben az esztendőben, amikor a kincstári zálogos pusztákat további 32 évre vette zálogba a város 635 ezer forintért, mondatott ki először, hogy a külső legelőn a heverő jószágokért mindenkinek legelőbért kell fizetni. De 1820-ban az alsólagos tanyabirtokosok felmentettek a legelőbér fizetése alól; 1836-ban pedig megállapították, hogy alzálogban birt 1 nyilas tanyaföld után 10 drb marhát szabad a külső legelőn bérfizetés nélkül jártni. (1836. év. jkv. 54. l.) Ez az állapot maradt fenn 1848-ig, amikor december hó 15-én 1226. sz. határozatával kimondta, a közgyűlés: „a külső legelőbér fizetési javadalomra nézve, hogy ezután ingyen legelőbér nem lesz» stb. Az 1851. évi márczius hó 22-én tartott közgyűlés 14. sz. határozatában ugyanezen elv, nevezetesen az általános legelőbér fizetési kötelezettség alapján állapította meg, hogy ugy a külső, mint a belső legelőn a házipénztárba legelőbér címén fizetessék 1 drb szarvasmarha v. ló után 30 p. kr, sertés és juh után 10 pengő krajczár, — a július hó 1-én 43. sz. alatt hozott határozatával elrendeli, hogy a legelőbér pontosan és egész szigorral hajtassék be.

Az 1852. évi 81. sz. közgyűlési határozattal a legelőbér összege három fokozatban állapított meg, u. m.:

1. a házzal és földdel bíró teherviselő polgárok fizettek 1 szarvasmarha v. ló után 12 p. krajczár. . . . stb;

2. házzal bíró városi lakosok, lettek légyen azok polgárok v. nem polgárok, egy drb szarvasmarha v. ló után 20 p. krajczárt;

3. házzal nem bíró városi lakosok pedig ugyanaz után 30 p. krajczárt. 1854-ben július hó 5-én tartott ülésében hozott 30. sz. határozatával a község tanács más alapokra fektette a legelőföldök hasznosítását, mert — mint mondja — »tapasztalás szerint az eddigelé szokásban volt legelőbérrel, — amennyiben a lábas jószág száma vagy eltitkoltatott, vagy a kivetett bérídek folyamán részben bevehetlenné vált, a cél el nem éretett s mert a városnak naponként szaporodó kiadásai miatt s tetemes adósságának törlesztése végett pénzforrásról kell gondoskodni«. S azért kimondta, hogy »a városi lakosság által használt belső és külső földekre földbecslőleg megállapított tiszta jövedelem, egyedül a városi lakosságnak ama része által, mely azt használja, a jövő közigazgatási évtől kezdve minden évben a városi pénztárba befizetessék«.

Kitett pedig ez a kataszteri tiszta jövedelem a bellegelőnél 15,854 c. forint 21 krt, a külső legelőnél pedig 42,149 c. forint 59 krt. Kiemeli határozatainak indoklásában a község tanács, hogy ezeknek a legelőknél ily módon való értékesítése »a városi lakosságnak nagy kiméletével történt, amennyiben az említett városi birtok tökéletes értéke nem kívántatik, az árverelés kerületik, hanem csak a földbecslőleg megállapított légalább fokozatu érték térítettik meg a városi pénztár részére«.

A nagyvárad cs. és kir. helytartóságának 1856. április 3-án kelt 821. eln. sz. rendeletével ezen az a változtatás történt, hogy a bellegelő a lakosságnak teljesen ingyen bocsátott használatára, — ellenben a külső legelő évi bére 40,000 p. forintban állapított meg.

Ettől eltérőleg azonban a legelőbér a külső legelőre az 1857. évi 65. sz. község tanács határozattal 20,000, az 1858. évi 31. sz. határozattal 27,000, az 1859. évi 7. sz. határozattal pedig 42,000 forintban lett meghatározva. A község tanács aztán 115. sz. alatt hozott határozatával megállapította, hogy a bellegelőn csupán a házi szükségre megkívántató jószág (nevezetesen 6 darab tehén, 10 darab sertés, 20 darab juh lesz ingyen legelőbér, az ezentuli jószágért ugyanazon bér lesz fizetendő, ami a Hortobágyon. A Hortobágyra kivetett 40,000 p. forint bérösszegnek pedig a marhatartó közönség minél kisebb megterhelésével előállíthatása céljából elrendelte, hogy abból a területből 4000 hold három évre árverés útján hasznóbérbe adassék.

Az 1858. évi 73. sz. község tanács határozattal elrendeltetett, hogy a Hortobágy 20 perczellára osztassék fel s így perczellánként adassék bérbe a jószág tartó gazdaközönségnek. Ellenben nem fogadta el a község tanács szavazattöbbséggel (31. sz. határozat) a városi tanácsnak azt a javaslatát, hogy tulajdonképeni legelőül csak 25,000 hold hagyassék fenn, az ezentuli 15,000 hold pedig parcellázva szántásvetésre adassék hasznóbérbe. A tanács már ekkor hangsúlyozta volt, hogy a külső legelőnek egész más tern. iszete van, mint a belső legelőnek, »mert a külső legelő azon községi földbirtokok közé tartozik, melyeket a község kiadásai fedeztetésére tetszése szerint használhat, tehát idegeneknek is bérbe adhat«. (Jkv. 259. l.)

De kimondta a község tanács (31. és 73. sz. határozat) azt is, hogy a legelőbér fizetési jog, mint *községi beneficium*, sem a külső, sem a belső legelőn bérbe nem adható a lakosok által, bár a cs. kir. helytartóság azt vitatta, hogy az osztrák polgári törvénykönyv vonatkozó rendelkezései szerint ennek helye van s a lakosok ezt a jogukat hasznóbérbe is adhatnák.

Ismételtetett ez a határozat többször. Így különösen 1860-ban 29. sz. alatt, amikor kimondatott, hogy ilyen esetben a legelőbér ötszörösen veendő meg. Ezenkívül az olyan polgár, aki másnak engedi át (bár hasznóbérlőjének) legelőbér fizetési jogát, »a polgárok sorából község tanácsilag kitérőtetik, ha pedig még nem polgár, mint megjegyzett egyén, ha folyamodna — a polgárok sorába nem fog felvétetni«. S erről a lakosság hirdetmény útján értesítettet. És hogy a hatóság komolyan is vette ezt a határozatot, az kitünik az ugyanazon évi 83. sz. község tanács határozatból, amely szerint 16 egyéntől ötszörös legelőbér címén 6425 forint 50 kr. hajtattott be. Majd 87. számú határozatával egy bizottságot küldött ki avégre, hogy a legelő arányosításának mi módon leendő behozatala iránt tegyen javaslatot — mivel a korlátlan legelőbér tovább fent nem állhat. (A polgári jogok arányosításával az 1860. nov. 26-án tartott község tanács foglalkozott, de határozatot nem hozott, mert épen azon ülésen lemondott s e fontos kérdés eldöntését az alkotmányosan népképviselési alapon alakítandó kül- és beltanácsnak tartja fenn.

Az arány megállapításával azután az 1871. július 15., 19., november 22., 29-iki közgyűlések foglalkoztak s a nov. 29-iki közgyűlésen megállapították a városi közös javak használatában való részesedési arány. Kulcsul a háztáni földek folyó öle vétetett fel (minden folyó öltre egy kis marha esett). A tanyaföld nyilasa 13, egy boglyás kaszáló pedig 2 folyó öltre számított. Kiküldetett egy bizottság (268. sz. határozat), hogy a beltelkek tulajdonosait szavaztassa meg, elfogadják-e azt az arány megállapítást, vagy nem? Elfogadta 491, nem fogadta el 623. Szavazásra nem jelentkezett 1427 beltelkek tulajdonosa. S így a közgyűlés 128/1872. sz. határozatával az összes iratokat irattárba tette.

1873-ban a legelőbér fizetési jogosság jogi természetét közelebbről érintő elvi jelentőségű határozatot hozott a közgyűlés, amikor 184. sz. alatt kimondotta, hogy »*tekintettel arra, hogy oly közterheket kellend mahol up a város lakosságának teljesíteni, amelyek a város egyes lakosaira hárulandanak amiatt, mert ezen terhek a városnak, mint erkölcsi testületnek rendelkezésére álló közjöveldelmi forrásokból nem lesznek fedezhetők*«:

a külső legelőtől az eddig fizetett közadó, tiszaszabályozási, gátfenntartási s az előállandó felügyeleti és behajtási költségeken kívül *bizonyos meghatározott összegű fizetessék*, amely kizárólag az elemi iskolai célokra lesz fordítandó. Végre a kedvezményes legelőbér fizetési jogban való részesülési arány úgy, amint az a ma érvényben álló legelőbér szabályrendeletben foglaltatik, megállapított az 1874. évi január 8-án tartott közgyűlésen 6. sz. alatt hozott legelőbér rendszabályban. Ugyanezen a közgyűlésen a 7. sz. határozattal megállapították az is, hogy azok által, akik a legelőt használják, évenként elemi iskolai célokra fizetendő összeg, további intézkedésig, 15,000 forint legyen.

Ezekből az adatokból kitünik, hogy:

1. amint a domestica Cassa terhei szükségessé tették a legelőbér behozatalát, — ilyenell, minden lakosa a város-

Nem is lehet azt törvényhatósági bizottsági közgyűlés tanácskozása alá bocsátani, mert azonkívül, hogy az nem »országos ügy«, annak közgyűlés elé vitelét a mi szervezeti szabályzatunk 18. §. második bekezdése is gátolja. Ez a szakasz — összhangzásban a törvénnyel az 1886. XXI. 47. § a — k. pontjai alatti ügyeket rendeli előkészíteni közgyűlési tárgyalás alá, mely a — k. pontok alatti ügyek a mi szabályzatunk 7. §. a — k. pontjaiban vannak felsorolva. A bizottsági tag urakat nagyon kérem, szíveskedjenek ama a — k. pontokat alaposan átolvasni s meg is érteni s aztán megmondani, melyik szakaszba vagy pontba lehet belemagyarázni, hogy a Tanács »országos ügyekben« javaslatot tegyen a közgyűléshez? Tiszta bizonyos, hogy egyikbe sem.

A mi városi Tanácsunk (a polgármester is, aki azt nyíltan ki is fejezte a tanácsülésben) ezt így tudta. Ezért akart kitérni a legutóbbi közgyűlést megelőzőleg az elől, hogy az országgyűlési zavarok megszüntetését célzó — s fine finále mégis a kormány iránti bizalmatlanságot involváló indítványt érdemlegesen tárgyalja s érdemleges javaslattal terjesztve a közgyűlés elé. De a multnak eseményei, az előzmények, a hajdani bizalom nyilvánítások s diszpolgárrá választások és különösen az, hogy a nov. 18-iki események országos kérdéssé nőttek, most nehézzé tették a negatio álláspontjára helyezkedést s ez okozta azt, hogy mégis a közgyűlés elé került az indítvány — de ezuttal is már az a feletti tárgyalást mellőzni ajánló tanácsi határozattal — s ez okozta a szavazatok kialakulását is.

De ez most nem lehetett másképen. Nem lehetett most, amikor a kormány merész huszárvágása mindenkit izgat — azt mondani a Tanácsnak, hogy az indítvány nem »országos ügy« — tehát a közgyűlés elé nem tartozik s ez okból azt oda sem terjeszti.

Ha most úgy járt volna el a Tanács, vádolva lett volna mindenféle gyarolósággal s az is joggal lett volna mondható, hogy hát eddig miért foglalkozott a közgyűlés ily dolgokkal s más törvényhatóságok miért foglalkoznak most is ily indítványokkal.

Tehát most kitérni nem lehetett a közgyűlés elé terjesztés elől — s ennek a Tanács eleget tett. Most e tekintetben csak az van hátra, hogy amikor lezajlanak a mostani lázas hullámok, tegyük fel a kérdést s döntsük is el, hogy eféle kérdést hivatott-e a közgyűlés tárgyalni s a Tanács jogosult és kötelezett-e közgyűlés elé terjeszteni. Városunk érdeke, helyi dolgaink felett való nyugodt, tárgyilagos vitatkozás — egyformán kívánatosnak teszük, hogy jövőre ily kérdés ne jöjjön elé többé s való legyen, amit szeretünk olykor-olykor ennunciálni, hogy a politika számüzve van a mi közgyűlési termünkéből.

De még a tisztviselők szavazata felől kell valamit — s az eddigiek után csak keveset mondanom.

Kívánatosnak tartom, hogy a tisztviselők aféle politikai bizalomnyilvánítás kérdésében ne szavazzanak, vagy egyenesen eltűntve legyenek attól.

Mert ők — elvégre is alárendeltjei a kormánynak — s elvégre is izléstelen dolog, ha az alárendelt hivatalnok a magasabb rangú hivatalnok ténykedését nyilvánosan bírálja s talán elítéli; — és mert ha helyesli ama ténykedést, helyeslését a nagyközönség öszintének úgy sem tartja s csak kisebbíti, gyalázza érte a hivatalnokot. Akár egyik, akár másik esetben a hivatalnoki nimbus van veszélyeztetve s e nimbusznak tépázása nem használ a nagyközönségnek sem.

A mi közgyűlésünkre beterjesztett indítvány felett már nem volt nehéz a szavazás s nem is róvható fel senkinek, a tisztviselőnek sem az indítvány mellett szavazás, mert az indítvány maga is mérsékelt hangon volt szövegezve; mert továbbá maga a kormány is nyíltan bevallja és hirdeti, hogy áthágta, megszegte a szabályokat. Törvényszegésre, szabálysértésre helyeslő szót mondani nehéz annak, kit esküje a törvények s szabályok megtartására kötelez, amidőn tehát az volt kimondva, hogy aki az indítvány tárgyalását mellőzni kívánja, az ezzel a bizalmatlansági indítványt helyteleníti s bizalommal viseltetik a szabályokat nyíltan megsértő kormány ellen, — könnyű volt szavazni arra, hogy az indítvány igenis tárgyalassék s ennek kimondása egyszersmind azt jelentse, hogy fentforog a szabálysértés s annak indítványozott repeválása kívánatos.

Dr. Magoss György tiszti főügyész véleményves jelentése a Hortobágy tulajdonjogának kérdésében.

(Folytatás és vége.)

Igaz, hogy a kincstár részére fizetett megváltási összegnek tulnyomó nagy része a tanya- és kaszáló birtokosok által — így földjeik és kaszálók megörökösítése címén a városnak fizetett összegből nyert kiegyenlítést, de a megörökösítési ügylet a város és a tanya s kaszáló birtokosok között rendes adás-vételi ügyletet képezett. A város adott tulajdonjoggal földet, — a földvevők vételárat fizettek. Amint aztán a város az így kapott vételáron vásárolt, az, — a dolog természetete szerint — nem lehet azé, akitől vételár címén ezt a pénzt kapta, hanem csak az eladó városé. Ez olyan tiszta és világos, hogy e felett vitatkozni nem lehet.

Nem fér tehát kétség ahoz, hogy úgy a telekkönyvi állapot, — mint a tulajdonjogszerzési jogi tények alapján ezekre a pusztákra nézve a kizárólagos és korlátlan tulajdoni jog csakis Debreczen város közönségének egészét illeti meg.

S ezzel végeztem tulajdonképeni feladatommal. Mégis úgy gondolom, hogy nem teljesítek egészen felesleges s ide nem tartozó munkát, ha nagy, általános vonásokkal ismeretemet a városi birtokok jogi természetét s azok használatának módját, s itt közelebbről a legeltetés szabályozásának történeti fejlődését.

Debreczen város birtokai kétféle jogi természetűek u. m. :

1. A tulajdonképeni községi birtokok, vagyis az a rész, »... mely örökös és tulajdonosi jussal...« tartozott a városhoz. Ebből teltek ki a házhelyek, a ház utáni földek s az újabb időben felosztott belső legelő ;

2. az u. n. zálogos puszták, amelyek közé kell számítanunk mint nemesi jószágot az Ohatot és Elepet is.

Tudjuk, hogy eredetileg csak a házhelyeket, a belsőségeket különböztették el — a határ többi részét ellenben itt is, épen úgy, mint az ország többi községeiben és városaiban a lakosság közösen használta és bírta. A községi közös birtokból eleinte egy, aztán három, később hét évre osztott ki a lakosság között használatra bizonyos terület, amíg végül a 18. században a belső telkek után meghatározott kulcs szerint (8 öl telek után 1 öl széles, 300 öl hosszú föld) egyéni tulajdonul, azonban csak a telekkel együtt birtokolhatólag osztattak ki az u. n. ház utáni földek. (Terrae post funduales.)

Mínt hogy a belső legelő is már régebben felosztott — a birtok ezen csoportjával nem kell tovább foglalkoznom s áttérhetek a zálogos birtokok használatának ismertetésére.

A zálogos birtokok kétféleképen használtattak, nevezetesen a közelebb fekvők szántóföldekül és kaszálókul a távolabb eső rész a heverő jószág legelőjéül. Ez volt a külső legelő. A szántó és kaszálók használatának kérdése 1774-ben az u. n. Forgatsiano Commissio által rendeztetett, amikor a város kaszálójába a közönséges szükségek pótlására évenként fizetendő bizonyos bérért (holdanként 45, majd 30 kr.) a ház- zal bíró czivisek között az *adó összege az ígás és heverő marhák* száma után megállapított kulcs szerint osztott ki a zálogos pusztáknak a városhoz közelebb fekvő s szántás- vetésre alkalmasabb része. Ezek voltak az u. n. »Béres földek«. Történt pedig ez a rendezés azzal a kifejezett célzattal, »hogy azoknak a földeknek használásában a teher hordozásához képest az egyenlőség jobban megtartathasson«. (1813. évi jk. 109. I.) »Kirendelte (t. i. a Commissio) a házzal és polgári jussal bíró mesterembernek, aki egyéberánt a maga mestersege után élelmét keresheti, az *adója mennyiségéhez képest*, vagy a Béres földet, vagy a kaszálót azért, hogy a hozzá szállítandó quartélyos katonát eleséggel és annak lovát szénával provideálhassa; kirendelte a szántó-vető polgárnak is, aki egyedül a szántás-vetésből és marhatartásból veszi a maga élelmét, *mind az adója, mind az ígás és heverő marhája mennyiségéhez képest*, vagy a Béres földet, vagy a kaszálót azért, hogy mind a quartélyos katonát s ennek lovát tarthassa, mind pedig a felséges aerarium számára szükséges szekerezéseket, forspontozásokat és egyéb közönséges szolgáltatásokat teljesíthesse«.

Az irányelv tehát az volt, hogy kiki olyan arányban részesüljön a városi birtok használatának előnyében, amilyen

mértékben részt vesz a köztelviselésben. De ezenkívül — mint azt már fentebb említettem — bizonyos évi bért is kellett ezekért a földekért fizetni a domestica cassába, ami egyéb szolgáltatásokkal együtt egy 1812-iki értékelés szerint több mint 30 ezer frtot tett ki.

A zálogos pusztáknak a várostól távolabb eső s béres földekül ki nem osztott u. n. külső legelőt képező részét a lakosság heverő jószágá használta. Legelőbért senki sem fizetett, sem a kihajtható jószág száma korlátozva nem volt egészen 1818-ig.

Ebben az esztendőben, amikor a kincstári zálogos pusztákat további 32 évre vette zálogba a város 635 ezer forintért, mondatott ki először, hogy a külső legelőn a heverő jószágokért mindenkinek legelőbért kell fizetni. De 1820-ban az alsólagos tanyabirtokosok felmentettek a legelőbér fizetése alól; 1836-ban pedig megállapították, hogy alzálogban birt 1 nyilas tanyaföld után 10 drb marhát szabad a külső legelőn bérfizetés nélkül járni. (1836. év. jkv. 54. l.) Ez az állapot maradt fenn 1848-ig, amikor december hó 15-én 1226. sz. határozatával kimondta, a közgyűlés: „a külső legelőbér javadalomra nézve, hogy ezután ingyen legelőbér nem lesz» stb. Az 1851. évi márczius hó 22-én tartott közgyűlés 14. sz. határozatában ugyanezen elv, nevezetesen az általános legelőbér fizetési kötelezettség alapján állapította meg, hogy úgy a külső, mint a belső legelőn a házipénztárba legelőbér címén fizetessék 1 drb szarvasmarha v. ló után 30 p. kr., sertés és juh után 10 pengő krajczár, — a július hó 1-én 43. sz. alatt hozott határozatával elrendeli, hogy a legelőbér pontosan és egész szigorral hajtassék be.

Az 1852. évi 81. sz. közgyűlési határozattal a legelőbér összege három fokozatban állapították meg, u. m.:

1. a házzal és földdel bíró teherviselő polgárok fizettek 1 szarvasmarha v. ló után 12 p. krajczár . . . stb;

2. házzal bíró városi lakosok, lettek légyen azok polgárok v. nem polgárok, egy drb szarvasmarha v. ló után 20 p. krajczárt;

3. házzal nem bíró városi lakosok pedig ugyanaz után 30 p. krajczárt. 1854-ben július hó 5-én tartott ülésében hozott 30. sz. határozatával a község tanács más alapokra fektette a legelőföldök hasznosítását, mert — mint mondja — »tapasztalás szerint az eddigelé szokásban volt legelőbérrel, — amennyiben a lábas jószág száma vagy eltitkoltatott, vagy a kivetett béridők folyamán részben bevehetlenné vált, a cél el nem éretett s mert a városnak naponként szaporodó kiadásai miatt s tetemes adósságának törlesztése végett pénzforrásról kell gondoskodni«. S azért kimondta, hogy »a városi lakosság által használt belső és külső földekre földbecslőleg megállapított tiszta jövedelem, egyedül a városi lakosságnak ama része által, mely azt használja, a jövő közigazgatási évtől kezdve minden évben a városi pénztárba befizetessék«.

Kített pedig ez a kataszteri tiszta jövedelem a bellegelőnél 15,854 c. forint 21 krt, a külső legelőnél pedig 42,149 c. forint 59 krt. Kiemeli határozatainak indoklásában a község tanács, hogy ezeknek a legelőnek ily módon való értékesítése »a városi lakosságnak nagy kiméletével történt, amennyiben az említett városi birtok tökéletes értéke nem kívántatik, az árverés kerületik, hanem csak a földbecslőleg megállapított légszóbbfokozatu érték térítettik meg a városi pénztár részére«.

A nagyváradi cs. és kir. helytartóságnak 1856. április 3-án kelt 821. eln. sz. rendeletével ezen az a változtatás történt, hogy a bellegelő a lakosságnak teljesen ingyen bocsátatott használatára, — ellenben a külső legelő évi bére 40,000 p. forintban állapították meg.

Ettől eltérőleg azonban a legelőbér a külső legelőre az 1857. évi 65. sz. község tanács határozattal 20,000, az 1858. évi 31. sz. határozattal 27,000, az 1859. évi 7. sz. határozattal pedig 42,000 forintban lett meghatározva. A község tanács aztán 115. sz. alatt hozott határozatával megállapította, hogy a bellegelőn csupán a házi szükségre megkívántató jószág (nevezetesen 6 darab tehén, 10 darab sertés, 20 darab juh ingyen legelőbérmentő), az ezentuli jószágért ugyanazon bér lesz fizetendő, ami a Hortobágyon. A Hortobágyra kivetett 40,000 p. forint bérösszegnek pedig a marhatartó közönség minél kisebb megterhelésével előállíthatása céljából elrendelte, hogy abból a területből 4000 hold három évre árverés útján haszonbérbe adassék.

Az 1858. évi 73. sz. község tanács határozattal elrendeltetett, hogy a Hortobágy 20 percellára osztassék fel s így parcellánként adassék bérbe a jószág tartó gazdaközönségnek. Ellenben nem fogadta el a község tanács szavazattöbbséggel (31. sz. határozat) a városi tanácsnak azt a javaslatát, hogy tulajdonképeni legelőül csak 25,000 hold hagyassék fenn, az ezentuli 15,000 hold pedig parcellázva szántásvetésre adassék haszonbérbe. A tanács már ekkor hangsúlyozta volt, hogy a külső legelőnek egész más természete van, mint a belső legelőnek, »mert a külső legelő azon községi földbirtokok közé tartozik, melyeket a község kiadásai fedezésére tetszése szerint használhat, tehát idegeneknek is bérbe adhat«. (Jkv. 259. l.)

De kimondta a község tanács (31. és 73. sz. határozat) azt is, hogy a legelőbér jog, mint *községi beneficium*, sem a külső, sem a belső legelőn bérbe nem adható a lakosok által, bár a cs. kir. helytartóság azt vitatta, hogy az osztrák polgári törvénykönyv vonatkozó rendelkezései szerint ennek helye van s a lakosok ezt a jogukat haszonbérbe is adhatnák.

Ismételtetett ez a határozat többször. Így különösbbe 1860-ban 29. sz. alatt, amikor kimondatott, hogy ilyen esetben a legelőbér ötszörösen veendő meg. Ezenkívül az olyan polgár, aki másnak engedi át (bár haszonbérletjének) legelőbér jogát, »a polgárok sorából község tanácsilag kitöröltetik, ha pedig még nem polgár, mint megjegyzett egyén, ha folyamodna — a polgárok sorába nem fog felvétetni«. S erről a lakosságnak hirdetmény útján értesítették. És hogy a hatóság komolyan is vette ezt a határozatot, az kitűnik az ugyanazon évi 83. sz. község tanács határozatból, amely szerint 16 egyéntől ötszörös legelőbér címén 6425 forint 50 kr. hajtattott be. Majd 87. számú határozatával egy bizottságot küldött ki avégre, hogy a legelő arányosításának mi módon leendő behozatala iránt tegyen javaslatot — mivel a korlátlan legelőbér tovább fent nem állhat. (A polgári jogok arányosításával az 1860. nov. 26-án tartott község tanács foglalkozott, de határozatot nem hozott, mert épen azon ülésen lemondott s e fontos kérdés eldöntését az alkotmányosan népképviseleti alapon alakítandó kül- és beltanácsnak tartja fenn.

Az arány megállapításával azután az 1871. július 15., 19., november 22., 29-iki közgyűlések foglalkoztak s a nov. 29-iki közgyűlésen megállapították a városi közös javak használatában való részesedési arány. Kulcsul a házutáni földek folyó öle vétetett fel (minden folyó öltre egy kis marha esett). A tanyaföld nyilasa 13, egy boglyás kaszáló pedig 2 folyó öltre számított. Kiküldetett egy bizottság (268. sz. határozat), hogy a beltelek tulajdonosait szavaztassa meg, elfogadják-e azt az arány megállapítást, vagy nem? Elfogadta 491, nem fogadta el 623. Szavazásra nem jelentkezett 1427 beltelek tulajdonosa. S így a közgyűlés 128/1872. sz. határozatával az összes iratokat irattárba tette.

1873-ban a legelőbér jogosság jogi természetét közelebbről érintő elvi jelentőségű határozatot hozott a közgyűlés, amikor 184. sz. alatt kimondotta, hogy »*tekintettel arra, hogy oly közterheket kellend maholnap a város lakosságának teljesíteni, amelyek a község egyes lakosaira hárulandának amiatt, mert ezen terhek a városnak, mint erkölcsi testületnek rendelkezésére álló közjövödelmi forrásokból nem lesznek fedezhetők*«:

a külső legelőtől az eddig fizetett közadó, tiszaszabályozási, gátfenntartási s az előállandó felügyeleti és behajtási költségeken kívül *bizonyos meghatározott összeg fizetessék*, amely kizárólag az elemi iskolai célokra lesz fordítandó. Végre a kedvezményes legelőbér jogban való részesülési arány úgy, amint az a ma érvényben álló legelőbér szabályrendeletben foglaltatik, megállapították az 1874. évi január 8-án tartott közgyűlésen 6. sz. alatt hozott legelőbér rendszabályban. Ugyanezen a közgyűlésen a 7. sz. határozattal megállapították az is, hogy azok által, akik a legelőt használják, évenként elemi iskolai célokra fizetendő összeg, további intézkedésig, 15,000 forint legyen.

Ezekből az adatokból kitűnik, hogy:

1. amint a domestica Cassa terhei szükségessé tették a legelőbér behozatalát, — ilyennel, minden lakosa a város-

nak, — aki a külső legelőre jószágot hajtott, különbség nélkül meg lett róva;

2. a lakosságnak az a része, amely az állami és községi terhek viselésében nagyobb mérvben vett részt, katonák elszállásolása, élelmezése, a kincstár és város részére teljesített fuvarozások és másnemű közmunkák teljesítése által, vagy a legeltetési jog terjedelme, vagy a legelőbér megállapításánál az igazság követelményének megfelelőleg kedvezményben részesült ugyan, de a legeltetési jogtól nem voltak kizárva (mint nincsenek kizárva ma sem) soha a házzal és földdel nem bíró községi lakosok sem;

3. a legelőbér összegét mindenkor a városi hatóság állapította meg »a szükség és változott viszonyokhoz képest«.

Ilyen körülmények között nem tekinthetem jognak azt, hogy a városnak minden adófizető lakosa meghatározott számú marhát a Hortobágyon, az ugynevezett külső legelőn kedvezményes, a legelő teljes évi haszonbér értékével föl nem érő bérfizetés mellett legeltethet, hanem mint az az 1226/1848. sz. közgyűlési s a 31. és 73/1858. sz. községi tanácsi határozatokban is kifejezve van, *javadalomnak, községi beneficiumnak*, melyben való részesülésre ma sem nyerhet más elv alkalmazást, mint amely alkalmazást talált a házutáni földek, a béresföldek kiosztásánál s a legelőbér behozatala alkalmával, hogy t. i. ki milyen mértékben veszen részt a közterhek viselésében, olyan mértékben részesüljön a községi javak hasznának élvezésében.

S minthogy úgy az országos adók (lucrum Camerae), milyenek voltak a telekadó, hadiadó, mint a Ceusus regius, melyet mint a sacrae regni Coronae peculiuma, tartozott minden királyi város fizetni, régebben kizárólag a beltelkeken nyugodtak: természetes, hogy a községi közös javakban való részesülés kulcsa sem lehetett más, mint a beltelek. Ezek után s ezek nagyságához mérten osztattak ki a közösből egyéni tulajdonul az ugynevezett házutáni földek s csak házzal bíró polgároknak adattak béresföldek is, akik aztán részint a bérfizetés, részint a jószágaikkal teljesített községi, illetve városi közmunkák által nagy mértékben hozzájárultak a város fenntartása és fejlesztéséhez. Ez tagadhatatlan. S amikor aztán a legelőbér rendeztetett — mint fentebb láttuk — az a házzal és földdel nem bíró városi lakosokra magasabb kulcs szerint vettetett ki, mint a házzal és földdel bíró polgárookra, mert hiszen csaknem kizárólag ezek viselték az állami, királyi és községi terheket. Rámutat erre az 1813 június 5-ről az udvari kamarához intézett felirat, amikor mondja, hogy: »a mesteremberek csendes és hasznos előmenetellel folytatják a magok mesterségét akkor, amikor a szántó-vető polgárok az egész nép szükségére megkivántató sőt messze földről, sokszor télvíz idején, a legrosszabb utakon hordják, és egyéb aerarialis szekerezéseket, hosszú és költséges utakat tesznek, úgy, hogy minden nagyítás nélkül el lehet mondani, hogy ezek tartják fenn szolgálatjokkal a várost, amely abból is megtetszik, hogy csak a mult esztendőben azokon a fuvarozásokon s szekerezéseken kívül, amelyeket a felséges aerarium számára és a város Oecomoniája s egyéb előforduló közönséges szükségek teljesítése körül minden fizetés nélkül tettek, 1381 forspontot praestáltak, sőt mindezek mellett a mindennapi mulhatlan szolgálatokkal az Ő felsége által 1792-ik esztendőben rendelt conscriptio szerint a Domestica Cassá-nak esztendőnkint 30,527 fr. hasznot tesznek«.

Ma azonban a teherviselés más alapokon nyugszik. Adót fizet nemcsak a földbirtok, hanem az ingó vagyon s az ipari és szellemi munka is keresete után s állami adója arányában veszen részt a helyi közigazgatás ellátása s a városi összes közintézmények előállítására s fenntartásának költségeiben. Ma már nem teljesít külön ígás közmunkát a gazdálkodó polgár, sem az állam, sem a város részére; nem az ő vállán nyugszik a katona elszállásolás és eltartás terhei, hanem fedezettnek mindezek az egyenlő teherviselés elve alapján, valamennyi állampolgár, illetve a városnak minden adófizető polgára által. Sőt annyira változtak a viszonyok, hogy maga a földbirtok ma már a terheknek kisebb részét viseli, mint az ipari és szellemi foglalkozásokból származó jövedelem. Ugy, hogy amíg például 1902-ben Debreczenben volt a földadó (a város adóján kívül) 282,591 K 30 fillér, addig az I., II., III., IV. osztályu kereseti adók összege ugyanakkor 4.345,117 K 55 fillért tesz ki.

Természetesen ennek arányában oszlott meg a községi pótdadó is, vagyis a községi teherviselés is.

Most már úgy a községi javak hasznáiban való részesülésnél elfogadott s fentebb jelzett százados alapelv, mint az ezzel teljesen egyező osztó igazság is azt hozná magával, hogy annak a külső legelőnek használatában, — ha ugyan van abban valami előny — a város lakosai a terhek viselése arányában részesüljenek.

Ez az igazságos arány azonban ott teljesen hiányzik. Mert míg 1902-ben az adófizetők száma Debreczenben 14,857 volt, addig a Hortobágyon legeltetett ugyanazon évben 879 háztulajdonos s 253 lakó, vagyis összesen 1132 egyén, tehát az adófizetőknek nem egészen 8 százaléka. S az ezek által kihajtott 15,947 darab számos szarvasmarhából (járomos ökör, tehén és más számos szarvasmarha) 9636 darab, ismét csak 129 gazda tulajdonát képezte. Ugyanezen arány áll fenn a lónál, a juhnál pedig az arány még kedvezőtlenebb.

Debreczen vízvezetéke és csatornázása.

Irta: Dr. Burger Péter.

— Ötödik közlemény. —

A vízmennyiség.

E tekintetben szemelött tartandó, hogy minden lakása városunknak állandóan, fennakadás nélkül, minden igényeket kielégítő vízzel ellátható legyen és a tüztöltés céljaira, az utak, terek locsolására, tisztántartására, valamint csatornahálózatunk öblítésére is elegendő, bő vizet nyerjünk a vízvezetékkel.

Általánosságban a beszerzendő vízmennyiség megállapításánál nemcsak a város ez idő szerinti lakosságának számát veszik tekintetbe, hanem annak természetes szaporodását is számbavéve, mintegy 35 százalékkal többre irányozzák azt elő, vagy legalább oly módusról szokás gondoskodni, mely szerint ama szaporodás esetén a vízmű bővíthető legyen.

Különös helyi szokások, ipari, technikai stb. igényekkel is mindenkor számolni kell; de ez itt nálunk Debreczenben, hol még annyi meg lehetős bővízü kut is rendelkezésre áll és ahol az év egy, még pedig a víznek legnagyobb fogyasztási időszakát a lakosság tetemes része künn tölti tanyáin, birtokain.

Eme speciális előnye városunknak azonban még más irányban is hasznára válik, t. i. az utak és terek locsolásánál, mely, mint tudjuk, szintén ama időszakban lesz legszorgosabb, midőn a lakosság nagyrésze künn lakván, az egyéni fogyasztás csökken.

A személyenkénti vízszükséglet kiszámításánál megkísérlették nagyobb tengeri uton levő hajók vízszükségletét venni alapul, hol is fejenként 4—5 litert számítanak ivásra, konyhára 4·5 l., szoba és padló tisztántartására 18 l., mellékhelyiségek tisztántartására 10 l., mosásra 11·5 l., együtt **44 liter fejenként.** (Parkes szerint.)

Másutt következő számítás találtam:

Fejenként: 3·5 l. főzéshez,
1·5 l. iváshoz,
21·5 l. a test tisztántartásához,
13·5 l. edények és butorok, szobák tisztántartásához,
13·5 l. fehérnemű mosáshoz.

Együtt: **54·5 l.**

Angliában általában egy személy vízszükségletét ivás, mosás, főzés, fürdés, sőt illemhelyek tisztántartásával is bőségesen kielégítettnek veszik 45 liter vízzel.

Jól berendezett illemhelyre fejenként és naponként 14 l. bőven elegendő, utcák locsolására fejenként 4·5 liter számítandó naponta.

Üzem- és gyári célokra a naponkénti vízszükséglet nehezen állapítható meg, mert szélső határok között 4-től 50 literig váltakozhat fejenként.

Tény az, hogy pl. Londonban az összes vízfogyasztás fejenként és naponként az egyes városrészek szerint 90-től 163 literig váltakozik és amerikai városok még ennél is bővebben bántanak a vízzel, 200—225 literig számítva fejenként és naponként az elhasznált vizet.

Én azt hiszem, hogy mi itt Debreczenben bizvást csatlakozhatunk Pettenkoffer nézetéhez, mely szerint ha tűzbiztonsági, locsolatási és csatornaépítési itt el nem mellőzhető szükségleteknek is eleget ohajtunk tenni, sőt a kisebb ipari szükségletek ellátását is számításba vesszük, 50 liter belső házi szükségletre, 50 liter külső használatra teljesen kielé-

gító, vagyis fejenként és naponként 100 liter vízvezetési vízzel kell gondoskodnunk azok részére, kik igénybe veszik.

Gondolnunk kell a vízművek felállításánál a fogyasztás aránytalan megoszlására nemcsak évszakok, de napszakok szerint is; miért is a víz a forrásokból nem vezethető egyenest a házakba, hanem megfelelő tartályokról kell gondoskodnunk.

Ily tartályoknak, szerintem, legalább egy negyedrészt a napi fogyasztásnak kell befogadniok és oly magasságban kell állniok, hogy onnan a víz önsúlyánál fogva is képes legyen a város legmagasabb fogyasztási pontjáig elhatolni.

Gondoskodnunk kell azonfelül a víznek ezekben a tartályokban folytonos felrészítéséről is és kellő hőfokának megőrzéséről.

A víznek a városban elosztása két rendszer szerint történhetik: elágazási vagy körfolyási rendszer szerint.

Az elsőnél a vezető csövek akként ágaznak el a központról, mint valamely fatörzsből az ágak, tehát vége felé mindinkább szűkülve; míg a körfolyó csőhálózat legjobban a vérkeringéshez a szerkezetben hasonlítható, — helyenként a szükségletekhez képest szűkülő, bővülő, önmagába visszatérő körhálózatot képezvén.

Az első talán olcsóbb, de az utóbbi aránytalanul célravezetőbb és egészségesebb — egyrészt a vízfogyasztás időszaki változásából származó torlódások könnyebb kiegyenlíthetése, másrészt a víznek állandó körfolyása által egyenletes frissen, ülepedések- és lerakódásoktól mentesen tartása szempontjából.

Bármennyire értékeljük is valamely kielégítő vízmű közegészségi fontosságát, mégsem lehet teljesen figyelmen kívül hagynunk beszerzési, fentartási és ebből folyó vízárát; mert, szerintem, a közegészségi intézmények is csak úgy válhatnak hasznára a köznek, ha egészségügyi eredményük e közgazdasági terhet, melyet okoznak, ellensúlyozni képesek.

Ez okból, de sok más indokból is, mint minden ilyen közintézmény, ez is kizárja vállalati, vagyis engedélyezési alapon magánosok általi kezeltetést, de városi kezelésben sem szabad soha semmi szín alatt jövedelmi alapul vennünk, hanem minimumra kell szorítanunk még a víznek bekerülési árát is, hogy lehetőleg általánosítható legyen használata.

A német városokban a vízvezetési vizek egységárai különböző alapokon lesznek megállapítva és kivéve.

Igy I. a lakostályok száma és lakbére alapján.

2. A lakott szobák, konyhák, mosóházak száma szerint 1·80-tól 3·50 márkáig.

3. A lakás térfogata alapján minden négyszögméterért 0·10 márka.

4. A lakbér alapján annak 2-től 6 százalékáig.

5. Állami házadó után.

6. Fejenként.

7. Birtok szerint.

8. Víz óra alapján kimutatott fogyasztás szerint egységáron.

Szerintem a legigazságosabb volna nálunk az utolsó módszer, de kérdéses és nagyon megfontolandó, vajjon itt alkalmazható-e a vízmérő órák magas árai miatt, melyhez képest igen sok az aránylag kisebb lakóházak száma és vele a fogyasztás is, úgy, hogy ez túlságosan drágítaná a vizet.

Egy köbméter, vagyis 1000 liter víznek egységára Altonában 0·213 márka, Augsburgban 0·08, Berlinben 0·15-től 0·30-ig, Boroszlóban 0·15, Lipszében 0·11, Strassburgban 0·12, Bécsben 0·95-től 0·353-ig.

Ha tehát Debreczen városa vízvezetési vízének beszerzési ára 7 fillér köbméterenként, úgy bizvást remélhető, hogy legalább ivás céljára és belső használatra annak kétszerese, vagyis 14 fillérnél többre nem fogja számítani magánfeleknek sem.

Akkor pedig fejenként 50 litert számítva egy közép 5 tagu családnak 5×50, azaz 250 liter belső vízszükséglete naponta 3·5 fillér, havonta 1 korona és 5 fillérbe kerülne.

Ennyiért pedig, tudtommal, vízfordó ember sem vállalkozik napi 5—10 kanná, tehát legfeljebb 100 liter víznek a kész jó szivattyus kútból huzására és a lakásba czipelésére.

Már pedig ez ár mellett is oly szép jövedelmi forrásra tenne szert városunk, mely nemcsak az utak és terek locsolásának költségét fedezné, hanem a fölösleget idővel más hasznos, sőt szükséges kulturális intézmények létesítésére szolgáló alapot is teremthetnének.

• Hirek.

** Áthelyezés. A városi tanács **Boldizsár Kálmán dr.** tiszteleti tanácsnokot, II. ker. rendőrkapitányt a bűnügyi osztályhoz, **Jeney Szabó Miklós** rendőrkapitányt pedig a II. kerülethez helyezte át.

» **Az elemi iskolák megnyitása.** A közegészségügyi bizottság, a tiszti főorvos véleményezése alapján, a járványok miatt bezárt elemi iskolákat megnyitatta, ellenben az óvók további zárvaradását elrendelte.

§ **Névszerinti szavazás.** A városi legközelebbi közgyűlésen a Hatvan-utcza 23. számú háznak a kereskedelmi- és iparkamarától 72.000 koronáért első sorban közművelődési célokra megvásárlása felett a névszerinti (első ízbeni) szavazás meg fog tartatni.

— **A szervező-bizottság ülése.** A szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság folyó hó 14-én délután ülést tartott Domahidy Elemér főispán elnöklésével. A bizottság úgy határozott, hogy öt tanácsnoki állás legyen a jövőben. Az árvaszéki elnök nem fog tanácsai ügyosztályt vezetni, ellenben a főjegyző kap ügyosztályt. A bizottság foglalkozott a városi tisztviselők törvényhatósági bizottsági tagsági ügyével is és azon javaslatot teszi a közgyűlésnek, hogy az adópénztáros ne legyen tagja a bizottsági közgyűlésnek és az aljegyzők közül is csak kettő birjon szavazati joggal. A bizottság a közgyűlés hatáskörét is megbeszélte. A szervező-bizottság működéséről lapunk legközelebbi számában egységes képet fogunk nyújtani kritikai megjegyzésekkel.

(*) **Vízvezeték és csatorna.** A vízvezeték- és csatorna-építés ügyében e héten is tartottak ülést a szakferfiak Domahidy Elemér főispán elnöklésével. A vizet a köntös-gáti 12 kut fogja adni, melyeknek víztömege az egész várost ellátja jó és üde ivóvízzel.

∴ **A képkiallítás.** A műpártoló egyesület képkiallítását igen sokan látogatják, de még eddig egy sem kelt el a művészi értékű képek közül. Már pedig művészeink nem csak azért küldik el műveiket, hogy azokban a nagy közönség gyönyörködjék, hanem azért is, hogy azok elkeljenek. Hiszszük azonban, hogy az utolsó napokban eljönnek azok, kik rendelkeznek anyagi eszközökkel a művészet megbecsülésére. Mert igazán restelhetnénk, ha a nagy és gazdag Debreczenben vásárlás nélkül végződne egy ilyen művészeti tekintetben magas színvonalon álló kiállítás.

— **Két könyv Debreczen multjáról.** Kik szeretik a régmúlt idők emlékeit lapozni, különösen akik érdeklődnek Debreczen története iránt, melegen ajánljuk mindazok figyelmébe Zoltai Lajos városi segédlevéltárnok most megjelent kisebb és a jövő év elején megjelenő nagyobb munkáját. Amannak címe: „*Debreczen és vidéke urai az Árpád-kor végén* és az Anjou-korban 1200—1400 között”. A 42 oldalra terjedő sűrű szedésű füzet egykorú okiratok és forrásművek alapján felsorolja Észak-Bihar, Dél-Szabolcs, a mai Nagykovács (az ősi Kemej vármegye) s a békési Sárrét területéről a királyi várak, váradi és egri püspöki egyházak, monostorok, a Debreczeni-család, a Guthkeled-, Balog—Semjén- (Kállayak), Sartivánvecse-, Hontpázmány-, Káta-, Barsa-, Aba-, Ákos-, Örosur-, Zovárd-, Szalók-, Tomaj-, Turaly-nemzet-régek, továbbá a Pércsy-, Ohati-, Egyeki, Szepesi stb. ősrégi családok birtokait abból a korból, amikor ezek a falvak és városok legelőször jelennek meg okiratok világitásában. A munkához mellékelve van a debreczeni csucsives András-templomnak az 1802. évi leégés előtti rajza, a herpályi, zeleméri, guthi templom-romok képe; nemkülönben Debreczen vidékét az 1200—1400 közti állapot szerint ábrázoló térkép. A füzet ára 60 fillér s megrendelhető a szerzőnél. — A január első felében megjelenő 13 és fél ivre terjedő nagyobb munka városunknak legzaklatottabb korszakát, a török uralom végét eredeti kútfők alapján tárgyalja egészen új szempontból, amennyiben a fősúlyt az akkori gazdasági élet megrajzolására fekteti. A város lakosságára nehezede sokféle terhekkel szembeállítja a város akkori erőforrásait; a kiadásokkal a jövedelmeket. Vagyis Debreczen 1662—1692. évi háztartásának adja oknyomozó módon lehetőleg hű képét. Zoltainak ez a könyve is megrendelhető már most 4 koronáért. A könyvhöz három térkép lesz mellékelve. Két színes térkép a város határát az 1650 és 1680 körüli kiterjedése szerint ábrá-

zolja; a harmadik pedig Debreczen XVII. századbeli belterületének térképe.

* **A városi népkonyha.** A városi tanács a városi népkonyha ügyében azon határozatot hozta, hogy az idén a Darabos-utca 46. sz. bérelhelyiségben álltassék fel. A népkonyha e hó 21-én nyílik meg. Vezetését az idén is a jótékony nőegylet vállalta el.

— **Értesítés.** Debreczeni Jenő gépész-mérnöknek, a világítási vállalat igazgatójának mult számukban megkezdett szakszerű cikkelyét jövő számunkban folytatjuk és egész terjedelmében leadjuk. Az érdekes cikkelyt egy beküldött aktuális vezető-cikkely miatt voltunk kénytelenek mellőzni.

= **A fűtésről.** Ha a jó fűtés csak abból állana, hogy jól meg kell rakni a kályhát, ahhoz akárki értene.

Csakhogy épen az nem jó fűtés, mikor úgy bedurrantanak a kályhába, hogy a hőség majdnem szétveti; hogy olyan meleg van a szobában, akár a kemenczében.

Az ilyen fűtés nemcsak azért rossz, mert pazaroljuk vele a tüzelőt, hanem a nagy hőség ártalmas a testre és nem egy betegségnak okozója.

A tulságosan meleg szobában a test ellankad, ellustul; fejfájást, étvágytalanságot, vérszegénységet okoz a nagy szobai hőség, ahogy azt az orvosok kitanulmányozták.

Nem egyszer van rá eset, hogy panaszkodnak náthára, torokfájásra, holott kint nem fázunk meg dolog mellett, hanem úgy kaptuk meg a bajt, hogy a szobai hőségből kimentünk fölhevülve a hideg levegőre, mely különben nem ártott volna meg.

S aki a szobában a nagy melegséget megszokja, azután már teste meg is kívánja, de nem válik egészségére.

A téli fűtéssel fokozatosan kell bännünk: vagyis eleinte míg fagyos idő nincs, csak épen annyira, melegítsük be a szobát, hogy valamivel melegebb legyen bent, mint kint; de tulságosan a legnagyobb hidegben sem szabad fűteni, különösen a mellbajosokra veszedelmes a nagy szobai hőség.

Azt már épen sok ember nem hiszi el, hogy az a szoba, melyben friss levegő van, hamarabb melegszik be, mint a szellőzetlen, romlott levegőjű. Ki van próbálva, hogy a kiszellőzött szoba nemcsak hogy sokkal előbb melegszik be, mint a nem szellőzött: hanem az is, hogy a friss, jó levegő tovább tartja meg a meleget. Ennélfogva nem az az okos dolog, ha az ablakokat beszegeljük, hogy ugyancsak egy kis friss levegő sem hatoljon be a szobába, hanem az, ha a szobát télen is szellőztetjük és pedig napjában egyszer-kétszer. Ha a szoba friss levegővel telik meg, kevés fűtésre már be is melegszik.

Ha erre ügyelünk, nemcsak a tüzelőt takarítjuk meg, de nem is kell majd patikaszer, mert a rossz levegő rontja a vért, betegséget okoz.

Angol plaidek és takarók, svéd bőrkabátok
Borsos Katánál.

Karácsonyi és ujévi aján-
= déknak igen alkalmas. =

Szomoru órák.

Irta: KONCZ ÁKOS.

Ára gyönyörű vászonkötésben
4 kor. Kapható a szerzőnél.

Uri divat, kalap és fehérnemű üzlet **Békés Lajos** Debreczen, Piacz-u. 44. dr Ujfalussy-ház.
*Angol női bluzsokat, férfi fehérneműeket és kelen-
gyéket mérték szerint a legszebb kivitelben készít.*

Értesítés!

Tisztelettel értesitem a kiskereskedő és ismét elárúsítókat, hogy a mai kor igényeinek teljesen megfelelő

nagybani fűszer- és liszt-raktárt

rendeztem be. Teljes igyekezetem és törekvéssel oda fogok hatni, hogy t. vevőimnek a legolcsóbb árakban szolgálhassak.

Hogy ezt teljesíthessem, csak **udvari raktárhelyiségeket** tartok, így a nagy üzleti bér, berendezés és személyzeti bér kiadásokat megtakarítom, áruimat tehát a **legolcsóbban** bocsáthatom a t. vevőim rendelkezésére.

Megnyertem továbbá a hírneves **nagyvárad** **Adria malom** kizárólagos liszt elárúsítását eredeti árakban és abból állandóan nagy raktárt tartok.

Raktárain megtekintését és szives pártolást kérve

teljes tisztelettel

Friedman Lipót,

Hatvan-utca 35., az udvarban.

Pontos és szolid kiszolgálás. Tessék meggyőződést szerezni.

Legszebb férfi-divat ujdonságok.

Kalapok. Czilinderek.

Kitűnő szabásu fehérneműek. Elegáns nyakkendők. Sapkák.

Kesztyűk és Harisnyák feltűnő olcsó árban

FEKETE JAKAB

uri-divat üzletében Főtér.

Világhírű amerikai sár- és hó-
cipők egyedüli raktára.

Kovács Kálmán

és Társa

hentesüzlete és kivitele Debreczen, Tiszapalota.

**Debreczeni, kassai és prágai
sódarok naponként kaphatók.**

Debreczeni és brassói szalámi.

Fehér sózott és sózatlan, valamint paprikás
szalonna, zsir, füstölt hus, kolbaszneműek és
felvágottak minden nemei

a legfrissebb minőségben.

Hetenként több ízben magyarosan és németesen
készített izletes **HURKAFÉLEK.**

Pecsenyének és paprikásnak való

== **GYENGE MALACZOK.** ==

Remekművü ujdonságok érkeztek **LÖFKOVITS ARTHUR**
||| óras, ékszerész és vésnöki |||
||| műtermében. DEBRECZEN. |||

bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek

a naponta fölmerülő

gyógyszer-ujdonságok, hasonszenvi gyógyszerek,

kötszerek, szépítőszerek

legnagyobb raktára Debreczen és vidékére

Mihalovits J.

gyógyszertára s gyógyszerészeti laboratoriuma

Debreczenben,

Főpiacz 31. szám, a városházzal szemben.

Polgári Takaré- és Segélyszövetkezet

Debreczen.

Olcsó kölcsönöket nyújt
kényelmes visszafizetési
feltételek mellett, a köl-
csönök kamatai heten-
ként, a heti befizetésekkel
együtt is fizethetők.

60 krajczár

egy liter legfinomabb

anthracen-tenta.

Piacz-utca 12.

(Stenczinger-ház)

a papirkereskedésben.

Karácsonyi vásár, nagyszabású

maradék vásárral

egybekötve

rendkívül olcsó árak mellett !!

BOSZNAY J. és TÁRSA

divatáruházában DEBRECZEN, KOSSUTH-UTCZA 5.

Finom ruha- és kosztüm szövetek ezelőtt 4 és 5 frt,
most 1 frt, 1 frt 50 kr. — Francia delin mtre 47 kr.
— Jó mosó barchetek mtre 19 kr. Francia flanelek
mtre 39 és 57 kr. — 120 cm. széles ruhaszövetek
mtre 25, 35 és 45 kr.

TELEFON 308.

MELOCCO PÉTER

TELEFON 308.

GYŐR.

BUDAPEST.

DEBRECZEN.

Képviselő: Debreczen és Hajdumegye részére: LUKÁCS VILMOSNÁL, Hatvan-utca 5.

Márványmozaiklap.
Műkő- és Cimentárugyár.
Beton és vasheton.
Építési vállalat.
Átereszek készítése.

Szabadalmazott géppel gyártott kar-
mantyus és csömöszölt Cze-
mentesövek, Csatornázás.
Beton és Granitto Ferrazo burkoló
munkák.

Lukács Vilmosnál kaphatók rendkívül olcsó áron

a JOHN-féle kéménytoldó,

mely minden kémény huzatát megjavítja, füstzaklatást megszüntet.

zolja; a harmadik pedig Debreczen XVII. századbeli belterületének térképe.

* **A városi népkönyha.** A városi tanács a városi népkönyha ügyében azon határozatot hozta, hogy az idén a Darabos-utca 46. sz. bérelhelyiségben álltassék fel. A népkönyha e hó 21-én nyílik meg. Vezetését az idén is a jótékony nőegylet vállalta el.

— **Értesítés.** Debreczeni Jenő gépész-mérnöknek, a világiatási vállalat igazgatójának mult számukban megkezdett szakszerű cikkelyét jövő számunkban folytatjuk és egész terjedelmében leadjuk. Az érdekes cikkelyt egy beküldött aktualis vezető-cikkely miatt voltunk kénytelenek mellőzni.

— **A fűtésről.** Ha a jó fűtés csak abból állana, hogy jól meg kell rakni a kályhát, ahhoz akárki értene.

Csakhogy éppen az nem jó fűtés, mikor úgy bedurrantanak a kályhába, hogy a hőség majdnem szétveti; hogy olyan meleg van a szobában, akár a kemencében.

Az ilyen fűtés nemcsak azért rossz, mert pazaroljuk vele a tüzelőt, hanem a nagy hőség ártalmas a testre és nem egy betegségnek okozója.

A tulságosan meleg szobában a test ellankad, ellustul; fejfájást, étvágytalanságot, vérszegénységet okoz a nagy szobai hőség, ahogy azt az orvosok kitanulmányozták.

Nem egyszer van rá eset, hogy panaszkodnak náthára, torokfájásra, holott kint nem fáztunk meg dolog mellett, hanem úgy kaptuk meg a bajt, hogy a szobai hőségből kimentünk fölhevülve a hideg levegőre, mely különben nem ártott volna meg.

S aki a szobában a nagy melegséget megszokja, azután már teste meg is kívánja, de nem válik egészségére.

A téli fűtéssel fokozatosan kell bánnunk: vagyis eleinte míg fagyos idő nincs, csak éppen annyira, melegítsük be a szobát, hogy valamivel melegebb legyen bent, mint kint; de tulságosan a legnagyobb hidegben sem szabad fűteni, különösen a mellbajosokra veszedelmes a nagy szobai hőség.

Azt már éppen sok ember nem hiszi el, hogy az a szoba, melyben friss levegő van, hamarabb melegszik be, mint a szellőzetlen, romlott levegőjű. Ki van próbálva, hogy a kiszellőzött szoba nemcsak hogy sokkal előbb melegszik be, mint a nem szellőzött: hanem az is, hogy a friss, jó levegő tovább tartja meg a meleget. Ennélfogva nem az az okos dolog, ha az ablakokat beszegezzük, hogy ugyancsak egy kis friss levegő sem hatoljon be a szobába, hanem az, ha a szobát télen is szellőztetjük és pedig napjában egyszer-kétszer. Ha a szoba friss levegővel telik meg, kevés fűtésre már be is melegszik.

Ha erre ügyelünk, nemcsak a tüzelőt takarítjuk meg, de nem is kell majd patikaszer, mert a rossz levegő rontja a vért, betegséget okoz.

Angol plaidek és takarók, svéd bőrkabátok Borsos Katánál.

Karácsonyi és ujévi aján-
= déknak igen alkalmas. =

Szomorú órák.

Irta: KONCZ ÁKOS.

Ára gyönyörű vászonkötésben
4 kor. Kapható a szerzőnél.

Uri divat, kalap és fehérnemű üzlet Békés Lajos Debreczen, Piacz-u. 44. dr Ujfalussy-ház. Angol női blazsokat, férfi fehérneműket és kelen-gyékét mér' szerint a legszebb kivitelben készít.

Értesítés!

Tisztelettel értesítem a kiskereskedő és ismét elárúsítókat, hogy a mai kor igényeinek teljesen megfelelő

nagybani fűszer- és liszt-raktárt

rendeztem be. Teljes igyekezéssel és törekvéssel oda fogok hatni, hogy t. vevőimnek a legolcsóbb árakban szolgálhassak.

Hogy ezt teljesíthessem, csak udvari raktárhelyiségeket tartok, így a nagy üzleti bér, berendezés és személyzeti bér kiadásokat megtakarítom, áruimat tehát a legolcsóbban boesáthatom a t. vevőim rendelkezésére.

Megnyertem továbbá a hírneves nagyváradi Adria malom kizárólagos liszt elárúsítását eredeti árakban és abból állandóan nagy raktárt tartok.

Raktárain megtekintését és szives pártolást kérve

teljes tisztelettel

Friedman Lipót,

Hatvan-utca 35., az udvarban.

Pontos és szolid kiszolgálás. Tessék meggyőződést szerezni.

Legszebb férfi-divat ujdonságok.

Kalapok. Czilinderek.

Kitűnő szabású fehérneműek. Elegáns nyakkendők. Sapkák.

Kesztyűk és Harisnyák feltűnő olcsó árban

FEKETE JAKAB

uri-divat üzletében Főtéren.

Világhírű amerikai sár- és hó-
cipők egyedüli raktára.

Kovács Kálmán

és Társa

hentesüzlete és kivitele Debreczen, Tiszapalota.

**Debreczeni, kassai és prágai
sódarok naponként kaphatók.**

Debreczeni és brassói szalámi.

Fehér sózott és sózatlan, valamint paprikás szalonna, zsir, füstölt hus, kolbasz- és felvágottak minden nemei

a legfrissebb minőségben.

Hetenként több ízben magyarosan és németesen készített izletes **HURKAFÉLEK.**

Pecsenyének és paprikásnak való

GYENGE MALACZOK.

Remekművű ujdonságok érkeztek **LÖFKOVITS ARTHUR**
||| óras, ékszerész és vésnöki |||
mütermében. DEBRECZEN. |||

bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek

a naponta fölmerülő

gyógyszer-ujdonságok, hasonszenvi gyógyszerek,

kötszerek, szépitőszerek

legnagyobb raktára Debreczen és vidékére

Mihalovits J.

gyógyszertára s gyógyszerészeti labororiuma

Debreczenben,

Főpiacz 31. szám, a városházzal szemben.

Polgári Takaré- és Segélyszövetkezet

Debreczen.

Olcsó kölcsönöket nyújt
kényelmes visszafizetési
feltételek mellett, a köl-
csönök kamatai heten-
ként, a heti befizetésekkel
≡ együtt is fizethetők. ≡

60 krajczár

egy liter legfinomabb

anthracen-tenta.

Piacz-utca 12.

(Stenczinger-ház)

a papirkereskedésben.

Karácsonyi vásár, nagyszabásu

maradék vásárral

egybekötve

rendkívül olcsó árak mellett !!!

BOSZNAY J. és TÁRSA

divatáruházában DEBRECZEN, KOSSUTH-UTCZA 5.

Finom ruha- és kosztüm szövetek ezelőtt 4 és 5 frt,
most 1 frt, 1 frt 50 kr. — Francia delin mtre 47 kr.

— Jó mosó barchetek mtre 19 kr. Francia flanelek
mtre 39 és 57 kr. — 120 cm. széles ruhaszövetek

mtre 25, 35 és 45 kr.

TELEFON 308.

MELOCCO PÉTER

TELEFON 308.

GYŐR.

BUDAPEST.

DEBRECZEN.

Képviselő: Debreczen és Hajdumegye részére: LUKÁCS VILMOSNÁL, Hatvan-utca 5.

Márványmozaiaklap.
Műkő- és Czeméntárugyár.
Beton és vasbeton.
Építési vállalat.
Átereszek készítése.

Szabadalmazott géppel gyártott kar-
mantyus és csömöszölt Cze-
mentesövek, Csatornázás.
Beton és Granitto Ferrazo burkoló
munkák.

Lukács Vilmosnál kaphatók rendkívül olcsó áron

a JOHN-féle kéménytoldó,

mely minden kémény huzatát megjavítja, füstzaklatást megszüntet.

== Pongrácz Géza ==

papír gyáriraktárában DEBRECZEN, „Bika”-szálló mellett:

legdivatosabb dobozos levél-papírok, vízfestészeti virág- és tájkép minták, legújabb francia sportképek, dr. Schönfeld-féle olajfestékek és vásznak; angol, svéd és solingeni, zsebkések; helybeli és alkalmi képes levezőlapok egyedüli nagy választékban.

Porcellán kályhák budweissi és honi gyártmányokban.

Cserépkályhák átrakásánál a fűtőképesség tetemes emelésére és a lakás gyors felmelegítésére a feltűnést keltő új találmányu multiplikátor betéttel felelősség mellett ajánlom.

Meidingi rendszerű, valamint multiplikátor-betéttü köpenyes kályhák, aczél és zománczozott köpenynyel.

Konyhák, magyar tornyos és francia rendszerben, valamint porcellán burkolatban.

Fürdőkádak horganylemezből, festve és fűtő-észülékkel, valamint porcellán burkolattal.

Vas- és rézhutorok legnagyobb raktára.

Legolcsóbb bevásárlási forrás.

Tóth Gyula Debreczen, Piacz-u. 20., 27.

Szolid árak!

Megérkeztek !!

Őszi és téli női kabátok és gallérok, férfi-öltönyök és téli kabátok, divatos barchetok és flanellek, legjobb minőségű vásznak jutányos árak mellett árusítatnak

havi és heti részletfizetésre

Kohn Herman

áruháza Hatvan-u. 17.

Női kelmékben dus választék.

Czégre ügyelni!

Ruhafestő

és vegyszeti tisztító intézet

HABÉCZY ANTAL

DEBRECZEN,

Széchenyi-utca 42-ik sz.

Telefon 323.

Fehernemű

Gőzmosoda!!!

Debreczen szab. kir. város könyvnyomdája

Városházépület. (Kossuth-utca.)

A modern technika legújabb vívmányaival felszerelve,

készít mindenféle nyomtatványokat a leg egyszerűbbtől a legdiszesebbig, jutányos ár mellett.

Meghívók, eljegyzési kártyák, üzleti nyomtatványok, körlevelek a legbizsebben állítatnak ki. — V i d é k i megrendeléseket pontosan eszközöl.

Tartós betüerczből készült tömöntvényekkel helybeli és vidéki nyomdáknak, könyvkötőknek jutányos ár mellett a legrövidebb idő alatt szolgálunk.

Sürgönczim: VÁROSI NYOMDA.
Telefon: 270. — Alapítatott 1561-ben.

A vidéki toronyórák készítését, javítását, ugyszintén járatok átalakítását pontosan, rövid idő alatt, teljes szakértelemmel készíti s azokról helyszini szemle után terveztet, illetve költségjegyzéket ingyen szolgál.

KÓNYA LÁSZLÓ

órák, 14 év óta Debreczen szab. kir. város toronyórása

DEBRECZEN, KOSSUTH-UTCZA, VÁROSHÁZ-ÉPÜLET.

Ajánlja a mai kor igényeinek megfelelő szolid berendezésű

óra üzletét és órajavitó műhelyét.

Valódi svájci zseborákat, lánczokat, fali, inga, asztali, schotten és amerikai wecker órákat a legegyszerűbbtől a legfinomabb minőségig.

Mindennemű órák javítását és átalakítását gyorsan és jutányos árak mellett.

Régi arany- és ezüst-tárgyakat, vagy töredékeket legmagasabb árért beváltak vagy becserelek.

Helybeli és vidéki megrendeléseket pontosan és lelkiismeretesen teljesíték.